

Asia: VN/11423/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaiksi

Taustatiedot

Vastaajatahon virallinen nimi

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi

Jussi Salo

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

jussi.salo@superliitto.fi

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko lain soveltaminen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuussa oleviin tahoihin riittävä (1 §, 4 § 1 kohta)?

Kyllä

2. Onko lain soveltaminen samanlaisena kaikkiin palveluntuottajiin niiden oikeudellisesta muodosta ja toiminnan tarkoituksesta huolimatta perusteltu ratkaisu (1 §, 4 § 2 kohta)?

Kyllä

3. Parantavatko palveluntuottajalle ja toiminnalle asetetut edellytykset asiakas- ja potilasturvallisuutta (2 luku, 16 §)?

Kyllä pääosin

4. Vähentääkö palveluntuottajan ja sen palveluyksiköiden erillinen rekisteröinti, palveluyksiköiden siirtokelpoisuus ja riskiperusteinen hyväksymismenettely palveluntuottajan ja viranomaisen hallinnollista työtä (16 §, 21 §)?

Ei kantaa

5. Vähentääkö yhteisen palveluyksikön käyttömahdollisuus palveluntuottajan ja viranomaisen hallinnollista työtä ja parantaako se mahdollisuuksia valvoa toimintaa kokonaisuutena (4 § 6 kohta, 22 §)?

Kyllä pääosin [Yhteisen palveluyksikön määrittelyn kohdalla on mietittävä mitä se tarkoittaa esimerkiksi yrityksen kohdalla, jolla on satoja eri toimintayksiköjä.]

6. Onko valtuutetun palveluntuottajan käsite ja tehtävät perusteltuja (4 § 6 kohta, 22 §)?

Kyllä

7. Onko valtuutetun palveluntuottajan käsitteelle muita vaihtoehtoja?

Ei kantaa

8. Onko palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omavalvontaa koskevat säännökset riittävät (4 luku)?

Ei kaikilta osin [Uhkana on se, että omavalvontasuunnitelmien laiminlyönnit jäävät ilman seuraamuksia tulevaisuudessa, kuten tapahtuu myös nyt.]

9. Ovatko valvontaviranomaisen keinot riittävät asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta (5 luku)?

Ei kaikilta osin

10. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaista?

Yleistä

Valvontalaki antaa hyvät mahdollisuudet sote-palvelujen laadun varmistamiseen ja tuovat valvontatoimintaan merkittävästi lisää tehoa ja uskottavuutta, jos lakiluonnoksessa esitetyt elementit säilyvät myös lopullisessa laissa. Joiltain osin lakiluonnos tarvitsee vielä esitettyä tiukempaa sääntelyä tai tarkentamista, jotta laissa olevat ilmeiset aukkokohdat eivät mahdollista säädösten kiertämistä.

Lakiluonnoksessa esiintyy monin kohdin termi laatu/laadukkaat sosiaali- ja terveystalvet. Laatu on kuitenkin käsitteenä määrittelemätön ja yhtenäiset laaturekisterit/kriteerit ovat edelleen tekemättä.

Yhteinen palveluyksikkö

Yhteisen palveluyksikön määrittelyn kohdalla on mietittävä mitä se tarkoittaa esimerkiksi yrityksen kohdalla, jolla on satoja eri toimintayksiköjä.

Toimitilat

Toimitilojen ja toimintaympäristön suhteen painotetaan ymmärrettävästi asiakkaita, mutta myös henkilöstölle on oltava riittävät tilat (2 luku 8 §). Nykyisessä kodinomaisuutta korostavassa rakentamisessa ympärivuorokautisissa palveluissa ei aina muisteta, että henkilöstö tarvitsee myös sosiaalitulat, ilmastoidun lääkehuoneen sekä paikan jossa voi kirjata ja keskustella tietoturvasest.

Epäkohtien ilmoitus ja ilmoitusvelvollisuus

Epäkohdista ilmoittavan työntekijän suoja ei ole riittävä ja tämä tulee aiheuttamaan sen, että havaituista epäkohdista ilmoitukset eivät tule toteutumaan tehokkaasti. Tämä puolestaan tulee heikentämään palvelujen laatua. Pelkästään säädös siitä, että epäkohdista ilmoittanutta kohtaan ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ei ole tehokas, ellei kiellon rikkovalle henkilölle tai työnantajalle aseteta riittävän tehokasta rangaistusuhkaa kiellon rikkomisen johdosta. Lisäksi vastatoimien kiellon kohteeksi joutuneelle työntekijälle on säädettävä oikeus hyvitykseen.

Ilmoitusvelvollisuusprosessi ei välttämättä nykyisessä muodossaan toimi. Vaikka ilmoituksen tekemisen ei pitäisi johtaa sen tehnyttä henkilöä vastaan toimenpiteitä, niin sillä on inhimilliset vaikutuksensa. Prosessia olisi syytä uudistaa esim. siten, että ilmoitus menee suoraan palvelun tilaajalle/järjestäjälle, ei yksikön vastuuhenkilölle. Näin ilmoituksia tehtäisiin enemmän ilman pelkoa. Lisäksi puuttuu asiakkaan tai asiakkaan läheisen rooli tehdä ilmoituksia epäkohdista.

Toimipaikkojen tarkastus

Toimipaikkojen tarkastustoimintaa ei voi tehokkaasti hoitaa virtuaalisesti. Valvontaviranomaiselle on myönnettävä tarkastustoiminnan suorittamiseen riittävät resurssit. Samoin järjestämisvastuullisille toimijoille on turvattava saman tasoinen tarkastusoikeus ja -velvollisuus sekä omiin että alueellaan toimivien sote-palvelujen toimintayksikköihin. Palvelujen rahoituksesta vastaavat hyvinvointialueet ja näiden on myös pystyttävä valvomaan ostamiensa palvelujen laatua ja kaikkia palvelujen tuottamisaikoja. Mikäli toimipisteiden tarkastusoikeus jäisi vain aluehallintovirastojen ja Valviran vastuulle, niin monet epäkohdat jäävät havaitsematta. Tämä heikentäisi merkittävästi valvontatoiminnan uskottavuutta ja olisi myös epätarkoituksenmukaista varojen käyttöä. Silloin palvelujen järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue käytännössä maksaisi palvelusta, jota palveluntuottaja ei sopimuksen mukaisesti tuota. Fyysisillä tarkastuskäynneillä tarkastettavan yksikön näkee ja aistii kokonaisvaltaisesti; ilmapiirin, paikan siisteyden, asukkaiden ulkoisen siisteyden jne. Näitä ei pysty havainnoimaan millään muulla keinolla. Lisäksi tarkastaja voi satunnaisesti ottaa jonkun työntekijän haastatteluunsa eikä ennalta sovittua henkilöä, joka mahdollisesti ei uskalla kertoa totuutta.

Oma- ja valvontasuunnitelmat

Oma- ja valvontasuunnitelmien merkittäviin puutteisiin tai jopa tahallisiin laiminlyönteihin on puututtava tehokkaasti. Nyt niiden puuttumisella ei ole merkittäviä seurauksia, vaikka ne ovat velvoittavia jo nyt. Monissa toimintayksiköissä niiden taso on myös huono, ja niillä ei ole käytännössä mitään merkitystä. Oma- ja valvontasuunnitelmien laadintaan toiminnanjärjestäjien on veloitettava ottamaan myös henkilöstön edustus mukaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja työnantajille on säädettävä velvollisuus antaa työntekijöille myös perehdytys oma- ja valvontasuunnitelmista. Oma- ja valvontasuunnitelmiin olisi hyvä saada varmistus henkilöstön riittävästä ammatillisesta osaamisesta ja varmistus myös riittävän kielitaidon osalta. Palveluntuottajan on myös varmistettava, että henkilöstöllä on oltava palveluntuottajan toiminnan edellyttämä, asianmukainen terveyden – ja sosiaalihuollon ammatillinen koulutus. Tällä hetkellä monissa toimintayksiköissä ei henkilöstö edes ole tietoinen oma- ja valvontasuunnitelmista ja niiden olemassaolosta. Oma- ja valvontasuunnitelmien yhteydessä olisi myös huomioitava muut suunnitelmat kuten esimerkiksi lääkehoitosuunnitelma ja varautumissuunnitelma. Terminä

omavalvontasuunnitelma ei myöskään anna kuvaa siitä, että se olisi toiminnanharjoittajan toimintaa ohjaava ja velvoittava asiakirja. Parempi nimiehdotus dokumentille olisi omavalvonta-asiakirja.

Rikosrekisteriote

Rikosrekisteriotteen vaatiminen on tehokas keino saada alalta pois henkilöt, jotka sinne eivät syystä tai toisesta kuulu ja tämä turvaa laatua merkittävästi. Rikosrekisteriote on oltava tässä laissa säädetyissä tehtävissä toimivilta kaikilta viranhaltijoilta ja työsopimussuhteisilta työntekijöiltä sekä myös yrityksen käyttämillä vuokratyöntekijöiltä sekä vapaaehtoistyöntekijöiltä ja siviilipalvelusta suorittavilta henkilöiltä. Jos joku ryhmä jää säätelyn ulkopuolelle, niin se vaarantaa koko rikosrekisterivaatimuksen merkityksen.

Jälkivalvonta

Valvontalakiesityksestä puuttuu kokonaan jälkivalvontaan liittyvät keinot. Valvontatoiminnan tehostamiseksi sekä toimintayksiköiden laadun varmistamiseksi valvontaraporttien saattaminen julkisesti nähtäville olisi tehokas keino. Raportit voisi laittaa keskitetysti nähtäville Valviran Soteri-rekisteriin ja lisäksi samoin kuin toimintayksiköt laittavat omavalvontasuunnitelmat nähtäville. Uusien toimintayksiköiden aloittamista on valvottava järjestelmällisesti.

Viranomaisvalvontaan on varattava resursseja.

Henkilöstön koulutus

Henkilöstön koulutusvelvollisuudesta huolehtiminen on tärkeää toiminnan laadun näkökulmasta. Lakiesityksen henkilöstöä koskevia 9 §:n perusteluissa olisi mielestämme huomioitava täydennyskoulutusten kustannusvastuu esimerkiksi seuraavalla tavalla: Sen lisäksi, että ”Palveluntuottajan olisi huolehdittava siitä, että henkilöstö peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen osallistuu riittävästi heille järjestettyyn täydennyskoulutukseen.” palveluntuottajan tulee myös vastata täydennyskoulutuksen kustannuksista (koulutuksen kustannus + palkallinen koulutuspäivä). Tässä yhteydessä olisi hyvä ottaa huomioon asiakas- ja potilastyössä olevan henkilöstön kielitaito eli on huomioitava riittävä koulutus, osaaminen ja kielitaito. Henkilöstön riittävän kielitaidon varmistamiseksi toiminnanharjoittajan olisi edellytettävä 16 §:ssä mainittujen tietojen lisäksi antavan selvityksen henkilöstön kielitaidosta.

Täydennyskoulutuksen määrää ei valvo mikään viranomainen. Palveluyksiköissä seurataan täydennyskoulutuspäiviä, mutta helposti voidaan todeta, ettei ole ollut riittäviä resursseja ja se on sillä kuitattu. Monessa yksikössä täydennyskoulutuksiin varattu määräraha on liian pieni. Se voi olla vuositason esim. 50 €/hlö/vuosi ja sillä rahalla ei juuri koulutuksia saa.

Henkilöstömäärän turvaaminen

Toiminnan laadun varmistamiseksi on myös turvattava lakiesityksessä olevan perustelun soveltaminen myös käytännössä: ”Palveluntuottajan tulisi henkilöstön määrää suunnitellessa varmistaa myös, miten henkilöstön lyhyitä ja pidempiaikaisia poissaoloja korvataan sijaisilla.”

Jos ja kun asiakas- ja potilasturvallisuus on varmistettava kaikissa olosuhteissa ja siitä vastaa ammattitaitoinen henkilöstö, palveluyksiköihin olisi luotava varautumissuunnitelma ja mahdollisesti tähän sisältyvä tai jopa erillinen varahenkilösuunnitelma erilaisten kriisien varalle.

Rekisteröintiä varten annettavien tietojen (16§ kohta 5) kohdalla henkilöstömäärän kirjausta olisi syytä vielä täsmentää jotta esim. henkilöstömitoitusten kiertomahdollisuudet minimoitaisiin. Tämä onnistuisi niin, että henkilöstömäärän/rakenteen kirjaus tehtäisiin yksikkökohtaisesti.

Viranomaistarkastusten uskottavuus

Tarkastusoikeutta koskevassa pykälässä 39 on viitattu rikoslain säännöksiin missä muistutetaan viranomaisen erehdyttämisestä ja väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle. Se on erinomainen tehokeino tarkastustoiminnan uskottavuuden kannalta. Väärien todistusten antaminen viranomaiselle voi täyttää myös asiakirjan väärentämisen tunnusmerkistön, joka myös on rikoslaisissa säädetty rangaistavaksi. Sitä ei laissa ole mainittu, mutta mikäli tämä olisi mainittu lain perusteluissa, niin silläkin olisi toiminnan turvallisuutta parantava vaikutus.

Salo Jussi

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry - Puheenjohtaja Silja Paavola